

هدف کلی: تبیین نقش نماز و روزه در تقویت تقوا و دوری از گناه

اهداف آموزشی:

تبیین حقیقت تقوا

تبیین نقش نماز در تقویت تقوا و بازدارندگی از گناه

تبیین نقش روزه در تقویت تقوا

بیان برخی از احکام مربوط به روزه

مجتبی محمودی

دبیر دین و زندگی شهرستان ایذه

سال تحصیلی: 1400 - 1399

یاری از نماز و روزه

درس اول

1- چگونه انسان می تواند به رستگاری در دنیا و آخرت برسد؟

1 (خدای مهربان برای زندگی ما انسانها برنامه‌ای تنظیم کرده که دربردارنده احکام و وظایف گوناگونی در ارتباط با خدا، خود، خانواده، جامعه و خلقت است. با عمل به این برنامه و احکام و دستورات آن، انسان می تواند در مسیر نزدیک شدن به خدا گام بردارد و به رستگاری در دنیا و آخرت برسد.) اگرچه تمامی این احکام و دستورات در جهت مصلحت ما است؛ اما انسان دوست دارد حکمت و علت احکام الهی را بداند و با معرفت بیشتر دستورات الهی را انجام دهد. از این رو، خدای متعال برخی از فایده‌های مهم‌ترین احکام خود را از طریق آیات قرآن کریم و سخنان معصومان به اطلاع ما رسانده است. در این درس با فایده دو عمل مهم در زندگی هر فرد مسلمان، یعنی نماز و روزه آشنا می‌شویم و پاسخ سؤالات زیر را می‌یابیم:

نکته

۱- چرا در هر روز، پنج بار به نماز می‌ایستیم؟

۲- حکمت روزه چیست؟ چرا یک فرد مسلمان باید روزه بگیرد؟

۳- احکام دیگر روزه کدام‌اند؟

خداوند در آیات مختلفی، فایده های نماز و روزه را بیان فرموده است. دو فایده نماز عبارتند از:

1 (۱- یاد خدا، ۲- دوری از گناه.)¹

مهم ترین فایده روزه نیز عبارت است از: تقوا.

در این درس به فایده دوم نماز که با فایده روزه؛ یعنی تقوا ارتباط دارد، می پردازیم و این دو را با هم بررسی می کنیم.

راستی، تقوا چیست؟ چرا قرآن کریم همواره مردم را دعوت به تقوا می کند؟

3- حضرت علی (ع) انسان های بی تقوا و با تقوا را به چه چیزی تشبیه کرده است؟

■ تقوا

برای اینکه حقیقت تقوا را دریابیم، ابتدا مثالی را که امیر مؤمنان علی علیه السلام بیان فرموده است، ذکر می کنیم. ایشان می فرماید:

3 (مَثَلُ انْسانِ هَای بی تقوا مَثَلُ سوارکارانی است که سوار بر اسب های چموش و سرکشی شده اند که لجام را پاره کرده و اختیار را از دست سوارکار گرفته اند؛ به بالا و پایین می پرند و عاقبت، سوارکار را در آتش می افکنند. اما مَثَلُ آدم های با تقوا، مَثَلُ سوارکارانی است که بر اسب های رام سوار شده اند و لجام اسب را در اختیار دارند و راه می پیمایند تا اینکه وارد بهشت شوند.)³

تفاوت اصلی میان این دو سوارکار که یکی به هلاکت می رسد و دیگری به رستگاری، در سرکشی و

نکته

لجام گسیختگی اسب یکی از آنها، و رهوار و مطیع بودن اسب دیگری است. 4- تقوا به چه معناست؟

این لجام گسیختگی و سرکشی در انسان بی تقوا و رهواری و مطیع بودن در انسان با تقوا به چه معناست؟
4 (تقوا) به معنای «حفاظت» و «نگهداری» است⁴ (انسان با تقوا خودنگهدار است و خود را از گناه

حفاظت می کند؛ یعنی بر خودش مسلط است و زمام و لجام نفس خود را در اختیار دارد و نمی گذارد نفس با سرکشی او را در دره های هولناک گناه بیندازد. انسان با تقوا، می کوشد روزه روز بر توانمندی خود

ببافزاید تا اگر در شرایط گناه و معصیت قرار گرفت، آن قوت و نیرو او را حفظ کند و از آلودگی نگه دارد.)⁵

اکنون این سؤال پیش می آید که چگونه تقوا را در خود به وجود آوریم که بتوانیم در مواقع خطر بر خود مسلط باشیم و از گناه دوری کنیم؟ 5- ویژگی های انسان با تقوا را بنویسید؟

قرآن کریم راه های متعددی برای کسب تقوا به ما نشان داده که در این درس به دو مورد مهم از آنها، یعنی «نماز» و «روزه» اشاره می کنیم.

۱- لجام: افسار

۲- نهج البلاغه، خطبه ۱۶

رابطه نماز و بازدارندگی از گناه را توضیح دهید؟

(انسانی که پنج بار در طول روز نماز به پا می دارد، یاد خدا را در دل خود زنده می کند و حضور او را در جای جای زندگی احساس می کند. توجه به حضور خدا در زندگی و نظارت او بر اعمال، موجب می شود تا انسان دست به هر کاری نزند و از گناهان دوری کند) خداوند در قرآن کریم می فرماید:

پیام های ایه

و نماز را برپا دار،
 و قطعاً یاد خدا بالاتر است،
 و خدا می داند چه می کنید.
 ... وَ أَقِمِ الصَّلَاةَ
 إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ
 وَ لَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ
 وَ اللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ

1- نماز عاملی بازدارنده از کارهای زشت و ناپسند است
 2- اثر دیگر نماز ایجاد یاد خدا در دل است

با این حال، برخی می گویند: «ما نماز می خوانیم اما تأثیر آن را کمتر در خود مشاهده می کنیم و معمولاً دست از رفتارهای قبلی بر نمی داریم. پس چگونه نماز بازدارنده انسان از زشتی ها و منکرات است؟»

1) شایسته است دقت کنیم که تأثیر نماز به تداوم و به میزان دقت و توجه ما بستگی دارد. چنان که اگر گفته شود هر کس درس بخواند، موفق می شود، طبیعتاً موفقیت همه یکسان نیست و به نحوه و کیفیت درس خواندن آنها بستگی دارد. بنابراین اگر نمازهای روزانه خود را ترک نکنیم و دقت و توجه خود را در

نماز افزایش دهیم، از آن تأثیر خواهیم پذیرفت. نمی توان انتظار داشت خواندن چند رکعت نماز شتاب زده و بدون رعایت آداب، تأثیر چندانی در ما داشته باشد. اگر تلاش کنیم روز به روز نماز را با کیفیت بهتر و رعایت آداب آن انجام دهیم، به زودی تأثیر آن را خواهیم دید. 1

هر کدام از ما می توانیم این مورد را در میان اطرافیان و بستگان مشاهده کنیم و دریابیم (افرادی که به نمازشان توجه بیشتری دارند، در مقایسه با کسانی که نماز نمی خوانند، یا نماز خود را شتاب زده و بدون رعایت آداب می خوانند، از منکرات بیشتری دوری می کنند). 2

اگر به زندانیان و خلاف کاران جامعه نگاه کنیم، می بینیم که چنین مجرمانی کمتر از افراد نمازخوان هستند. همین موضوع نشان می دهد که نماز تأثیر خود را گذاشته و هر قدر با توجه و دقت بیشتر انجام شود، تأثیر آن بیشتر هم خواهد شد.

نکته

3) (امام صادق علیه السلام) می فرماید: «هر کس می خواهد بداند آیا نمازش پذیرفته شده یا نه، باید ببیند که نماز،

- 1- تأثیر نماز به چه چیزهایی بستگی دارد؟ مثال بزنید
- 2- کدام افراد از منکرات بیشتری دوری می کنند؟
- 3- امام صادق (ع)، شرط قبولی نماز را چه می داند؟

۱- سورة عنكبوت، آیه ۴۵

1- چه زمانی معلوم می شود که عیب و نقصی در نماز خواندن ما هست؟
2- چگونه می توانیم نه تنها از گناهان که حتی از برخی مکروهات هم دور شویم؟

او را از گناه و زشتی باز داشته است یا نه. به هر مقدار که نمازش سبب دوری او از گناه و منکر شود، این نماز قبول شده است»³

نتیجه اینکه: (اگر نماز، ما را از گناه و زشتی باز ندارد، معلوم می شود که عیب و نقصی در نماز خواندن ما هست. باید جست و جو کنیم تا آن عیب را بیابیم و برطرف کنیم)¹
اگر نماز را کوچک نشماریم...

2 (اگر نماز را کوچک نشماریم و نسبت به آنچه در نماز می گوئیم و انجام می دهیم درک صحیح داشته باشیم، نه تنها از گناهان که حتی از برخی مکروهات هم به تدریج دور خواهیم شد.)² از این رو:

چه نتیجه ای برای ما حاصل می شود؟

سوال ← اگر در انجام به موقع نماز بکوشیم بی نظمی را از زندگی خود دور خواهیم کرد.

چه نتیجه ای برای ما حاصل می شود؟

سوال ← اگر در پنج نوبت با لباس و بدن پاکیزه به نماز بایستیم⁴ آلودگی های ظاهری ما کمتر خواهد شد.
چه نتیجه ای برای ما حاصل می شود؟

سوال ← اگر شرط غصبی نبودن لباس و مکان نمازگزار را رعایت کنیم⁵ کمتر به کسب درآمد از راه حرام

متماایل خواهیم شد.

چه نتیجه ای برای ما حاصل می شود؟

سوال ← اگر هنگام گفتن تکبیر به بزرگی خداوند بر همه چیز توجه داشته باشیم⁶ قدرت های دیگر در نظرمان

کوچک خواهند شد و به آنان توجه نخواهیم کرد.)
چه نتیجه ای برای ما حاصل می شود؟

سوال ← اگر در رکوع و سجود، عظمت خدا را در نظر داشته باشیم⁷ در مقابل مستکبران خضوع و خشوع

نخواهیم کرد.)

چه نتیجه ای برای ما حاصل می شود؟

سوال ← اگر عبارت «إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ» را صادقانه از خداوند بخواهیم⁸ به راه های انحرافی دل نخواهیم

بست.)

چه نتیجه ای برای ما حاصل می شود؟

سوال ← اگر عبارت «غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ» را با توجه بگوئیم⁹ خود را در زمره کسانی که

خدا بر آنها خشم گرفته باره را گم کرده اند، قرار نخواهیم داد.)

3 (بنابراین؛ با تکرار درست آنچه در نماز می گوئیم و انجام می دهیم به تدریج چنان تسلطی بر خود می یابیم که می توانیم در برابر منکرات بایستیم و از انجامشان خودداری کنیم.)³

3- تکرار درست آنچه در نماز می گوئیم و انجام می دهیم، چه فایده ای برای ما دارد؟

فهم و درک درست اعمال زیر، انسان را در برابر چه گناہانی حفظ خواهد کرد؟

منکرات	عبارات و اعمال نماز
۱- کسی که با توجه ان را بخواند، شرک را از خود دور خواهد کرد	۱- خواندن سوره توحید
۲- کسی که بر پیامبر درود می فرستد، با دشمنان او دوستی نخواهد کرد	۲- درود بر پیامبر در تشهد
۳- گناه دنیا پرستی و توجه به دنیا	۳- دعای قنوت
۴- باعث می شود انسان، از تفرقه و جدایی دوری کند	۴- حضور در نماز جماعت
۵- کسی که می گوید خدا فقط تو را می پرستم، از پرستش غیر خدا خودداری می کند	۵- گفتن عبارت «إِيَّاكَ نَعْبُدُ»
۶- کسی که می گوید خدایا فقط از تو یاری می خواهم. دست نیاز به سوی دیگران دراز نخواهد کرد	۶- گفتن عبارت «إِيَّاكَ نَسْتَعِينُ»

تکمیل احکام

در سال های قبل آموختیم که برای انجام نماز، لازم است بدن و لباس ما پاک باشد و در صورتی که

به یکی از نجاسات آلوده باشد باید قبل از نماز پاک گردد.

بنابراین، لازم است هر مسلمانی نجاسات را بشناسد و راه پاک کردن اشیای نجس را بداند.

توجه: همه چیز پاک است، مگر ۱۱ چیز و آنچه در اثر برخورد با آنها نجس می شود.

برخی از نجاسات عبارت اند از:

۱) خون انسان و هر حیوانی که خون جهنده دارد.^۱

۲ و ۳- ادرار و مدفوع انسان و حیوان های حرام گوشتی که خون جهنده دارند.

۴- مردار انسان و هر حیوانی که خون جهنده دارد.

۵ و ۶- سگ و خوک، زنده و مرده آنها نجس است.

۷- کافر (یعنی کسی که به خدای یگانه اعتقاد ندارد).

۸- شراب و هر مایع مستی آور، نجس است.^۱

۱- چند مورد از نجاسات را نام ببرید؟

نکته

۱- حیوانی که اگر رگ آن را ببرند، خون آن جستن کند، خون جهنده دارد.

۲- برای آشنایی با سایر نجاسات به رساله مرجع تقلید خود مراجعه کنید.

نکته

همچنین لازم است بدانیم: نوشیدن شراب، چه کم و چه زیاد حرام است و در زمره بزرگ ترین گناهان شمرده شده است. خداوند در قرآن درباره این عمل ناروا می فرماید:

۱ (ای مردمی که ایمان آورده‌اید؛ به راستی شراب و قمار و بت پرستی و تیرک‌های بخت‌آزمایی، پلید و از کارهای شیطانی است. پس از آنها دوری کنید تا رستگار شوید. شیطان می‌خواهد با شراب و قمار بین شما دشمنی و کینه ایجاد کند و شما را از یاد خدا دور سازد و از نماز باز دارد.)^۱

پاسخ سوالات شما

مگر خدا به نماز ما نیاز دارد؟ پس برای چه باید نماز بخوانیم؟

اگر همه مردم روبه خورشید خانه بسازند، چیزی به خورشید اضافه نمی‌شود و اگر همه مردم پشت به خورشید خانه بسازند، چیزی از خورشید کم نمی‌شود. خورشید به مردم نیازی ندارد که رو به سوی او کنند. این انسان‌ها هستند که برای دریافت نور، سعی می‌کنند خانه‌های خود را روبه خورشید بسازند. خدا هم به نماز ما هیچ نیازی ندارد؛ بلکه این ما هستیم که به نماز محتاجیم. در حقیقت دستور خدا برای برپاداشتن نماز تنها به نفع خود ماست و خداوند با امر به نماز خواندن خواهان رشد بندگان خود است. اما چرا ما به نماز محتاجیم؟

کمتر کسی است که در اثنای کار روزانه، لباسش، دست و صورتش، سر و پایش، و گاهی همه پیکرش، کثیف نشود و به تنظیف روزانه آنها نیازمند نگردد.

روح ما نیز در میدان زندگی روزانه به همین اندازه یا بیشتر در معرض آلودگی‌هاست؛ آلودگی به شهوت‌ها، هوس‌ها، خودخواهی‌ها و چشم و هم‌چشمی‌ها، حسد و کینه و انتقام و صدها آلودگی دیگر. این آلودگی‌ها روح را تیره می‌کند و ما را از مسیر قرب الهی دور می‌سازد و به دام شیطان و وسوسه‌های شیطانی می‌افکند.

بنابراین، باید همان‌طور که لباس و تن خود را می‌شوئیم و پاکیزه می‌کنیم، دل و جان خود را هم شست‌وشو دهیم و پاکیزه کنیم.

حضرت علی علیه السلام می‌فرماید: رسول خدا نماز را به چشمه آبی تشبیه کرده است که در برابر خانه کسی جریان داشته باشد و او هر شبانه روز، پنج مرتبه خود را در آن شست‌وشو دهد؛ پس هرگز آلودگی بر بدن او باقی نمی‌ماند.

نهج البلاغه، خطبه ۱۹۹

ناراحت کردن پدر و مادر

غیبت کردن

اعمالی که تأثیر نماز را از بین می‌برند را نام ببرید؟

توجه کنیم که برخی کارها اثر نماز را از بین می‌برند. باید بکوشیم آن کارها را از زندگی خود بیرون

کنیم؛ مانند:

1- امام صادق (ع) درباره ناراحت کردن پدر و مادر چه فرموده اند؟

۱- ناراحت کردن پدر و مادر

1) (امام صادق علیه السلام فرمود: «فرزندی که از روی خشم به پدر و مادر خود نگاه کند - هرچند والدین در

حق او کوتاهی و ظلم کرده باشند - نمازش از سوی خدا پذیرفته نیست.»¹)

۲- غیبت کردن

2) (پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به ابوذر فرمود: «هرکس غیبت مسلمانی را کند، تا چهل روز نماز و روزه اش قبول

نمی‌شود؛ مگر اینکه فرد غیبت شده، او را ببخشد.»²)^۳

2- پیامبر اکرم (ص) درباره غیبت کردن به ابوذر چه فرمودند؟

بیشتر بدانیم

دو رکعت عشق!

ایام عملیات قدس بود که در اورژانس، رزمده‌ای را آوردند که هر دو دست او قطع شده بود. وقتی او را برای اتاق عمل آماده می‌کردند، ایشان را روی برانکارد گذاشتند تا به اتاق عمل ببرند. مسئول تعاون آمد تا از این رزمنده سؤالاتی بپرسد. ولی چشمانش را بسته بود و جواب نمی‌داد. همگی فکر کردیم شاید شهید شده باشد. به دنبال آن بودیم که مقدمات کار را جهت آزمایش ضربان قلب و احتمالاً انتقال وی به سردخانه آماده کنیم. ناگهان دیدیم که چشمانش را باز کرد و با متانت خاصی گفت: برادر! ببخشید که جواب شما را ندادم؛ چون فکر می‌کردم اگر به اتاق عمل بروم شاید وقت زیادی طول بکشد؛ نمازم قضا می‌شود. آن موقع که شما سؤال کردید مشغول خواندن نماز بودم.

۱- اصول کافی، کلینی، ج ۴، ص ۵۰

۲- جامع السعادات، ملا مهدی نراقی، ج ۲، ص ۲۳۴

۳- در انجام عباداتی مانند نماز، دو دسته شرط وجود دارد: یکی شرط صحت و دیگری شرط کمال؛ مثلاً اگر کسی واجبات نماز را درست انجام دهد، نمازش صحیح است؛ یعنی شرایط صحت را دارد و لازم نیست آن را دوباره بخواند. اما برای اینکه این نماز در او اثر داشته باشد و او را از گناهان باز دارد باید شرایط دیگری را هم رعایت کند که به آن شرط کمال می‌گویند، مثل اینکه با دقت و توجه نماز بخواند. مقصود از قبول شدن یا قبول نشدن در این احادیث، همان داشتن یا نداشتن شرط کمال است. بنابراین کسی نمی‌تواند به بهانه اینکه غیبت کسی را کرده است، نمازش را تا مدتی نخواند.

1- عمل روزه، چه فوایدی برای انسان دارد؟

2- روزه نمونه کامل چه چیزی است؟

3- چه زمانی انسان احساس می کند که می تواند دستورات خداوند را به آسانی، انجام دهد؟

■ روزه و تقویت تقوا

چه چیزهایی بستگی دارد؟

سوال ← میزان موفقیت انسان در رسیدن به هدف‌های بزرگ، به میزان تسلط او بر خویش، خودنگهداری و

«تقوا» بستگی دارد و هر قدر هدف بزرگ‌تر باشد، تقوای بیشتری می‌طلبد.

روانشناسان، کارهایی را برای تقویت اراده و تسلط بر خود پیشنهاد می‌کنند تا افراد بتوانند به موفقیت

در برنامه‌هایی مانند درس، ورزش، کسب و کار و مانند آن برسند. ¹ (خداوند، انسان را به عملی راهنمایی

می‌کند که اگر آن را به درستی انجام دهد، چنان تسلطی بر خود پیدا می‌کند که می‌تواند موانع درونی را

کنار بزند و گام‌های موفقیت به سوی برترین هدف‌های زندگی را به خوبی بردارد. این عمل، «روزه» است.)

² (روزه، نمونه کامل تمرین صبر و پایداری در برابر خواهش‌های دل است.)

³ (کسی که یک ماه گرسنگی روزانه را تحمل کند و در عین حال که میل به آب و غذا دارد، به سوی آن

نرود؛ کسی که یک ماه چشم خود را از گناه حفظ کند؛ زبان خود را از دروغ و غیبت نگه دارد؛ گوش

خود را از شنیدن بدی‌ها بازدارد؛ خوش رفتاری با مردم را تمرین کند؛ و از حجاب و پوشش خود به

خوبی مراقبت کند؛ بکوشد به دیگران ستم نکند و مردم را از خود نرنجاند و مواظب باشد غذای سحری

و افطاری او از درآمد پاک و حلال باشد، چنین کسی، پس از یک ماه، به تسلطی بر خود می‌رسد که

قبل از ماه رمضان آن تسلط را نداشته است و اگر هر سال یک ماه این عمل را تکرار کند، سال به سال

باتقواتر می‌شود. چنین فردی کم‌کم به جایی می‌رسد که احساس می‌کند که هر کاری را که خداوند

دستور داده است، می‌تواند به آسانی انجام دهد و احساس سختی نمی‌کند.) ³

ای کسانی که ایمان آورده‌اید،

روزه بر شما مقرر شده است

همان گونه که بر کسانی که پیش از شما بودند، مقرر شده بود

باشد که تقوا پیشه کنید. ¹

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا

كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ

كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ

لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

روزه امری واجب است

روزه از لوازم ایمان است

روزه در امت‌های گذشته نیز بوده است

حکمت اصلی روزه، رسیدن به تقواست

پیام‌های ایه

رسول خدا ﷺ می‌فرماید: «چه بسا روزه‌داری که جز گرسنگی و تشنگی چیزی نصیب او نمی‌شود»^۱.

مقصود پیامبر گرامی از این سخن چیست؟ روزه داری فقط تحمل گرسنگی و تشنگی نیست. رسول خدا (ص) که اورنده حکم روزه است، خود روزه حقیقی را مشخص کرده است و فرموده است که باید روزه به گونه ای انجام شود که علاوه بر تحمل تشنگی و گرسنگی، صفت تقوا و خود نگه داری از گناه نیز در ما پدید آید. از این رو بهترین عمل در ماه رمضان ترک گناه دانسته شده است

1- مواردی که روزه را باطل می‌کنند را نام ببرید؟

احکام روزه

1 (۱- نه چیز روزه را باطل می‌کند که برخی از آنها عبارت‌اند از: خوردن و آشامیدن، دروغ بستن بر خدا و پیامبر و جانشینان پیامبر ﷺ، رساندن غبار غلیظ به حلق، فرو بردن تمام سر در آب، استمناء، باقی ماندن بر جنابت تا اذان صبح^۲.) 1

فعالیت کلاسی

تکمیل

با مراجعه به رساله توضیح المسائل، عبارت‌های زیر را تکمیل کنید.

۱	اگر روزه‌دار سهواً چیزی بخورد یا بیاشامد، روزه‌اش باطل نیست
۲	اگر روزه‌دار، چیزی را که لای دندان‌ش مانده عمداً بخورد روزه‌اش باطل می‌شود.
۳	روزه‌دار نباید غبار غلیظ و دود سیگار و تنباکو و مانند آنها را به حلقش برساند.
۴	استفراغ روزه را باطل نمی‌کند، مگر اینکه فرد عمداً استفراغ کند ، یعنی این که انسان خودش دست در حلق خود کند تا بالا بیاورد

۱- امالی، شیخ طوسی، ص ۶۶۱

۲- برای آشنایی با سایر مبطلات روزه، به رساله مرجع تقلید خود مراجعه کنید.

- 1- کسی که غسل بر او واجب است، اگر عمداً یا از روی سهل انگاری غسل نکند، روزه اش چه حکمی دارد؟
 2- کسی که مریض است و بعد از ماه رمضان عذر او برطرف می شود، اگر عمداً تا رمضان آینده روزه نگیرد، باید چه کند؟
 3- اگر کسی روزه ماه رمضان را عمداً نگیرد، تکلیف او چیست؟
 4- اگر کسی به چیز حرامی روزه خود را باطل کند؛ تکلیف او چیست؟

1 (۲) کسی که غسل بر او واجب است، اگر عمداً تا اذان صبح غسل نکند یا اگر وظیفه اش تیمم است، عمداً تیمم نکند، نمی تواند روزه بگیرد. البته اگر سهل انگاری کند و غسل نکند تا وقت تنگ شود، می تواند با تیمم روزه بگیرد و روزه اش صحیح است؛ اما در مورد غسل نکردن، معصیت کرده است.¹

2 (۳) اگر کسی به علت عذری مانند بیماری نتواند روزه بگیرد و بعد از ماه رمضان عذر او برطرف شود و تا رمضان آینده عمداً قضای روزه را نگیرد، باید هم روزه را قضا کند و هم برای هر روز یک مُد (تقریباً ۷۵ گرم) گندم و جو و مانند آنها به فقیر بدهد.²

3 (۴) اگر کسی روزه ماه رمضان را عمداً نگیرد، باید هم قضای آن را به جا آورد و هم «کفاره» بدهد؛ یعنی برای هر روز، دو ماه روزه بگیرد (که یک ماه آن باید پشت سرهم باشد) یا به شصت فقیر طعام بدهد (به هر فقیر یک مُد).³

4 (۵) اگر کسی به چیز حرامی روزه خود را باطل کند؛ مثلاً دروغی را به خدا نسبت دهد، کفاره جمع بر او واجب می شود. یعنی باید هر دو کفاره یاد شده را انجام بدهد. البته اگر هر دو برایش ممکن نباشد، می تواند هر کدام را که ممکن است، انجام دهد.⁴

و **وظیفه شخص مسافر** : کسی که سفر می رود، اگر شرط های زیر را داشته باشد، باید نمازش را شکسته بخواند و نباید روزه بگیرد :

5 (الف) رفتن او بیشتر از ۴ فرسخ شرعی (حدود ۲۲/۵ کیلومتر) و مجموعه رفت و برگشت او بیشتر از ۸ فرسخ باشد.

(ب) بخواند کمتر از ده روز در جایی که سفر کرده، بماند. پس کسی که می خواهد ده روز و بیشتر در محلی که سفر کرده است، بماند، باید نمازش را کامل بخواند و روزه اش را هم بگیرد.

(ج) برای انجام کار حرام سفر نکرده باشد؛ مثلاً اگر به قصد ستم به مظلوم یا همکاری با یک ظالم در ظلم او سفر کند، باید روزه اش را بگیرد. اگر فرزند با نهی پدر و مادر به سفری برود که آن سفر بر او واجب نبوده است، باید نماز را تمام بخواند و روزه اش را بگیرد.⁵

5- چه زمانی شخص مسافر، باید نمازش را شکسته بخواند و نباید روزه بگیرد؟

اندیشه و تحقیق

دربارهٔ مسائل زیر به توضیح المسائل مرجع تقلید خود مراجعه کنید و پاسخ آن را به دست آورید.

۱	اگر مسافر پیش از ظهر به وطنش یا به جایی که می‌خواهد ده روز در آنجا بماند، برسد، در چه صورتی باید روزه بگیرد و در چه صورتی نباید روزه بگیرد؟ در صورتی که قبل از رسیدن به آن مکان چیزی نخورده و نیاشامیده باشد.....
۲	اگر مسافری که صبح حرکت کرده است، بعد از ظهر به وطن یا به جایی که می‌خواهد ده روز بماند برسد، وظیفه‌اش چیست؟ مسافر نمی‌تواند در آن روز، روزه بگیرد
۳	اگر کسی که روزه است، بعد از ظهر مسافرت کند، وظیفه‌اش نسبت به روزهٔ آن روز چیست؟ روزهٔ خود را باید ادامه دهد
۴	اگر کسی که روزه گرفته، پیش از ظهر مسافرت کند و بخواهد به بیش از چهار فرسخ برود، وظیفه‌اش چیست؟ وقتی به حد ترخص رسید روزه اش را باید باطل کند

پیشنهاد

دربارهٔ آثار و فواید بهداشتی روزه تحقیق کنید و نتیجهٔ آن را در کلاس گزارش نمایید.
برای این تحقیق می‌توانید به کتاب‌های زیر مراجعه کنید:

- ۱- اولین دانشگاه و آخرین پیامبر، دکتر پاک‌نژاد
- ۲- اهمیت پزشکی روزه در سلامت انسان، حبیب‌الله جعفری
- ۳- اهمیت روزه از نظر علم روز، احمد صبور اردوبادی

معرفی کتاب

نام کتاب	نویسنده	انتشارات	مخاطب
آداب الصلوة	امام خمینی <small>قائمی</small>	مؤسسه نشر آثار امام خمینی <small>قائمی</small>	معلم
راز نماز	محسن قرائتی	مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن	دانش‌آموز
فلسفهٔ روزه برای جوانان	اسدالله محمدی نیا	سبیط اکبر	دانش‌آموز